

Verslag leerbijeenkomst 'Natuurinclusieve doorontwikkeling provinciaal beleid'

Donderdag 15 september 2022 van 13.30 uur - 15.30 uur (online) door het [Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid](#).

Door Josefiën Oude Munnink (RVO) en Irini Salverda (WENR)

INLEIDING

Deze leerbijeenkomst gaat over hoe provincies hun beleid natuurinclusief kunnen doorontwikkelen, en is bedoeld voor provincie-medewerkers die willen leren over hoe ze binnen hun organisatie kunnen bijdragen aan het meer natuurinclusief maken van het provinciale beleid in de volle breedte. Het is de eerste bijeenkomst van een serie over de mogelijkheden voor provincies in het kader van de Agenda Natuurinclusief die het Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid gaat organiseren. Het is bedoeld voor provincie-medewerkers van alle beleidsvelden (zoals natuur, landbouw, water, bouwen, infrastructuur, ruimtelijke ordening, zorg), en ook voor medewerkers die zich bezighouden met aanbestedingen, inkopen, subsidieregelingen, etc.

Centraal tijdens deze bijeenkomst staan de ervaringen die de provincie Flevoland heeft opgedaan met het '[Inspiratiedocument Flevoland natuurinclusief](#)' dat in mei dit jaar beeldvormend is besproken in de Staten. En ook het gesprek met de deelnemende provincie-medewerkers over kansen en knelpunten bij het meer natuurinclusief maken van het provinciale beleid.

AGENDA NATUURINCLUSIEF 1.0

Tijdens de Natuurtop op 17 juni 2022 is de [Agenda Natuurinclusief 1.0](#) gepresenteerd met als doel: een natuurinclusieve samenleving waarin de natuur wordt gezien als basis van onze gezondheid en economie. Natuurinclusief verwijst naar een aanpak die:

- de realisatie van méér natuur bevordert, ook buiten de natuurgebieden
- geen schade toebrengt aan de natuur maar juist waarde toevoegt
- de mogelijkheden van natuur inzet bij grote ontwerp-opgaven (energietransitie, woningbouwopgave, klimaatadaptatie, overgang naar kringlooplandbouw)
- de economie dienend maakt aan maatschappelijke waarden
- burgers en maatschappelijke partners betreft bij natuur en biodiversiteit.

De Agenda is opgesteld door rijk, provincies en tbo's en is een dynamisch en groeiend document. Er komen opvolgende edities (Agenda 2.0, 3.0, etc.). De Agenda werkt zo toe naar een gezamenlijke aanpak naar een natuurinclusieve samenleving in 2050. De uitvoering van de Agenda ligt op dit moment bij de al reeds betrokken maatschappelijke sectoren of 'domeinen': bouw, energie, landbouw, infrastructuur, vrijetijdseconomie en water en financiële sector. Onderwijs, onderzoek en gezondheid zijn dwarsdoorsnijdende thema's.

De provincies zijn voornemens in navolging van de landelijke Agenda Natuurinclusief provinciale programma's (agenda's) op te stellen, dan wel bestaande programma's aan te laten sluiten bij de landelijke agenda.

PROGRAMMA

1. Welkom en toelichting op programma door gespreksleider Eddy Nieuwstraten (provincie Noord-Brabant)
2. Toelichting op rol provincies bij de Agenda Natuurinclusief 1.0 door Jacco Maissan (provincie Flevoland)

3. Introductie Agenda Natuurinclusief 1.0, het vervolg naar Agenda 2.0 en de mogelijke rol van provincies hierbij door Wytze de Vries (Programmamanager Agenda Natuurinclusief; ministerie LNV)
4. Presentatie Inspiratiedocument Flevoland natuurinclusief door Rikke Arnouts (provincie Flevoland): hoe Flevoland haar gehele beleid heeft onderzocht op mogelijkheden voor natuurinclusiviteit, en wat daarvan de oogst is.
5. Gezamenlijke reflectie:
 - Welke ervaringen en voorbeelden hebben andere provincies met het natuurinclusief maken van het provinciale beleid?
 - Wat zijn de belangrijkste kansen voor provincies om het beleid natuurinclusief te maken? En wat zijn de grootste knelpunten?
 - Hoe kunnen provincies deze kansen benutten en knelpunten tackelen?
6. Verzamelen onderwerpen voor vervolgbijeenkomsten
7. Reflectie vanuit het landelijk traject Agenda Natuurinclusief door Wytze de Vries en Celia Rodenburg (IPO)
8. Afsluiting

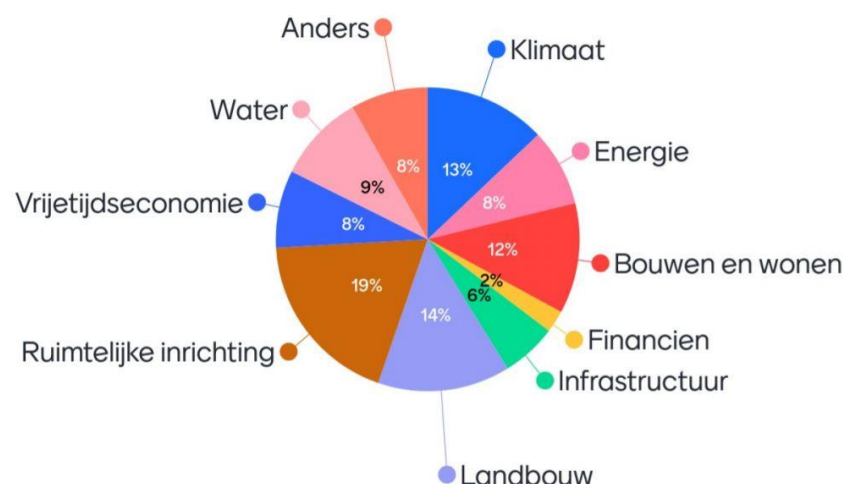
Ad 1) Welkom en introductie door Eddy Nieuwstraten (provincie Noord-Brabant)

Het Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid is nu vier jaar actief en beoogt de uitwisseling en samenwerking tussen de provincies te versterken. Deze bijeenkomst is een eerste in de reeks die over Natuurinclusiviteit zal gaan. De deelnemers zal ook worden gevraagd over welke onderwerpen of thema's ze verder willen uitwisselen in vervolgbijeenkomsten.

Uit de Mentimeter-vraag volgt dat de aanwezige provincie medewerkers bezig (willen) zijn met natuurinclusiviteit bij de volgende onderwerpen:

Bij welke onderwerpen ben of wil je met natuurinclusiviteit aan de slag?

Mentimeter

Ad 2) Rol provincies bij de Agenda Natuurinclusief 1.0 door Jacco Maissan (provincie Flevoland)
Zie [hier](#) voor de presentatie.

Jacco vertelt dat de Natuurtop 2019 de eerste stap was naar een Agenda Natuurinclusief. De conclusie was dat er meer nodig was dan de NNN en N2000. Dit is vertaald in de vier v's: versnellen en verbeteren zitten al in het huidige natuurbeleid; verbreden en verbinden zijn nieuw. In 2020 is hiermee aan de slag gegaan met een breed consortium (zie ook www.natuurinclusief.nl). Onder grote druk is de Agenda Natuurinclusief opgesteld. De provincies (waaronder Jacco vanuit Flevoland) hebben daar ook een grote rol in gespeeld. De agenda 1.0 is gepresenteerd op de Natuurtop 2022. De agenda 1.0 agendeert. Hierna moet er ook geld aan gekoppeld worden. Provincies spelen daar weer een grote rol in.

Ad 3) Introductie Agenda Natuurinclusief 1.0 en het vervolg naar Agenda 2.0 door Wytze de Vries (Programmamanager Agenda Natuurinclusief; ministerie LNV)
Zie [hier](#) voor de presentatie.

Wytze is 1 mei begonnen als programmamanager Agenda Natuurinclusief bij LNV, maar zijn doel is om deze functie zo onafhankelijk mogelijk uit te voeren. Het doel van de agenda is uiteindelijk een natuurinclusieve samenleving. De kracht van de natuur centraal stellen kan helpen als oplossing van allerlei crises. Aan de hand van een aantal figuren licht hij toe hoe het in de kern gaat om ons gedrag en onze beslissingen. De buitenschil gaat om bewustwording en systeemveranderingen die je meeneemt in alle business cases.

Co-creatie heeft tot de agenda 1.0 geleid. De strategie is nu om tot een investeringsagenda te komen met geld erbij. Er zijn geen expliciete doelen geformuleerd maar het gaat erom de beweging voor elkaar te krijgen door netwerken, future search, veel activiteiten, etc. Voor elk domein zijn acties benoemd die volgend jaar worden uitgevoerd. Er zijn 8 domeinen benoemd. Het is goed mogelijk dat er nog domeinen bijkomen.

Op nationaal (ook interdepartementaal) maar ook internationaal niveau worden er afspraken gemaakt. Er is een nationaal overlegplatform Natuurinclusieve samenleving met maatschappelijke en private partijen. Het is een proces: samen uitvinden.

Vragen deelnemers:

1. Het is nog best abstract. Welke acties worden nu in gang gezet?
Antwoord Wytze: er zijn veel voorbeelden te geven, zoals in het domein bouwen: het aanpassen van het bouwbesluit om natuurinclusieve normen op te nemen. Wat ook van belang is om stikstofruimte te creëren. Een tweede voorbeeld is ecologisch bermbeheer waar met ProRail, RWS en provincies aan wordt gewerkt. Er kunnen bijvoorbeeld afspraken worden gemaakt met private partijen die op langere termijn baat hebben bij natuurinclusiviteit.
2. Wat is de samenhang van de Agenda Natuurinclusief met het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het Nationaal Programma Natuur?
Antwoord Wytze: hij is in gesprek met de collega's van de nationale programma's. Hoe kan bijvoorbeeld de Agenda Natuurinclusief helpen met ketenpartijen die bij de Agenda aan tafel zitten. De Agenda Natuurinclusief kan als hefboom dienen en koppelkansen creëren.

Ad 4) Presentatie Inspiratiedocument Flevoland natuurinclusief door Rikke Arnouts (provincie Flevoland)

Zie [hier](#) voor de presentatie en het '[Inspiratiedocument Flevoland natuurinclusief](#)'.

Rikke heeft een studie uitgevoerd bij de provincie Flevoland naar mogelijkheden voor natuurinclusiviteit in het gehele beleid. Het begon met een motie van PS: we willen dat natuur en biodiversiteit in alle beleidstrajecten worden meegenomen. Het is tamelijk vergaand: bij alles wat je doet bescherm je de natuur. Het is vergelijkbaar met duurzaamheid en andere begrippen maar natuurinclusiviteit heeft een nog breder raakvlak met alles.

De vraag was: hoe ziet Flevoland er uit in 2050. Niet alleen in natuurgebieden maar ook daarbuiten. Rikke is voor alle beleidsthema's (35 in aantal) met de mensen bij de provincie in gesprek gegaan. Wat gebeurt er nu en wat is er nodig om natuurinclusiviteit te laten doorwerken in alle processen. Dat leverde een grote hoeveelheid informatie op met zeer verschillende reikwijdtes. Bij elk idee werd kernachtig vastgesteld: wat, waarom en hoe. Sommige ideeën waren heel klein, anderen waren heel groot met vergaande consequenties, o.a. voor het instrumentarium. Als voorbeeld geeft hij de 100.000 nieuwe woningen die in Flevoland moeten worden gebouwd. Hoe doe je dat natuurinclusief, bijvoorbeeld met groene ruimte. Maar ook samen met de gemeenten kijken naar vergroening in een bestaande stenige wijk en samen met de wijk kijken wat je kunt doen. Je kunt het koppelen aan het onderhoud.

De vraag is of je ook kunt kwantificeren welke voordelen het oplevert voor de lange termijn, zoals gezondheid, etc. Vaak heb je nu de kosten maar de opbrengsten pas op langere termijn. Er waren ook thema's die niet zo voor de hand lagen, zoals Human Capital en Sport. Maar natuurinclusiviteit gaat ook over een gezonde, groene werkomgeving en leeromgeving bij scholen, etc. Of denk aan de evenementen die veel in Flevoland worden georganiseerd. Een ander voorbeeld is de Inkoop en aanbesteding. Daar kun je natuurinclusiviteit als voorwaarde stellen. Dat bepaalt dan de keuze voor een projectontwikkelaar. Of bij OV-aanbesteding, Landschapskunst, subsidieregelingen et cetera. Het Rijk is al met het bouwbesluit bezig.

Er zijn verschillende bouwstenen benoemd met verschillende ambitieniveaus. Het nieuwe college kan dan na de verkiezingen kiezen uit bouwstenen. Het huidige college van GS is positief. Er is wel veel capaciteit nodig om de inbedding van natuurinclusiviteit tot een goed einde te brengen, vooral als je doorontwikkelt.

Ad 5. Gezamenlijk gesprek over kansen en knelpunten natuurinclusief provinciaal beleid

Vraag: zijn andere provincies ook bezig met een dergelijk traject?

Drenthe: Bij andere collega's komt er al veel op ze af, bijv. bij circulaire economie en klimaat en duurzaamheid. En dan krijgen ze ook nog natuurinclusief erbij. Hoe ga je daar mee om?

Flevoland: Dat is best wel een zoektocht inderdaad. Als je alles integraal en tegelijkertijd wil doen wordt het ook wel onoverzichtelijk.

Zuid-Holland: Bij ons is biodiversiteit als thema benoemd. Het plan is om ook bij andere afdelingen het gesprek over natuurinclusiviteit aan te gaan. Daarvoor wordt een week georganiseerd.

Noord-Brabant: Misschien krijgt het document van Flevoland wel een vliegwieleffect?

Zuid-Holland: Bij ons is het nog veel los zand. En m.b.t. kosten-baten: natuurinclusiviteit kan meer opleveren dan het kost. Je hoeft namelijk ook dingen niet meer te doen, bijv. minder verharding. Je kunt ook verder gaan door de term natuur-positief te gebruiken. Aan de kosten en baten wordt op dit moment door een aantal mensen in Zuid-Holland gewerkt ism TU Delft. We zijn op zoek naar variabelen en bezig een structuur op te zetten. Projectontwikkelaars willen hier ook stappen in zetten. Het gaat om true-pricing: vermindering ziekteverzuim, vermeerdering vastgoedwaarde, stressvermindering, etc. Het rapport komt binnen ca. een maand beschikbaar.

Flevoland: Over de theorie is al veel geschreven, maar er is nog weinig ervaring mee in de praktijk. Men is huiverig om de baten voor gezondheid mee te nemen.

Zuid-Holland: Je moet breken met de mind-set van projectontwikkelaars die voor hun eigen belang gaan.

Noord-Brabant: Wij hebben een nieuw natuurbeleidsplan. Eén van de 3 pijlers is natuurinclusief. Bijvoorbeeld voor infra is er de afgelopen jaren al veel gewonnen met faunabeheer en ecologisch bermbeheer.

Groningen: Wij zijn nog zoekend. Met de 8 domeinen hebben wij als afdeling natuur nog geen verbinding. De vraag is ook of ze niet vooral op gemeente-vlak liggen. Er is wat natuur betreft weinig contact tussen de gemeenten en de provincie.

Flevoland: Deze vraag ('dit ligt toch op het bordje van de gemeente?') kwam vaak op. Onze provincie zegt: wij zijn verantwoordelijk voor biodiversiteit en dat zit overal. Wij hebben de gemeenten nodig om het samen te doen, bijvoorbeeld voor het masterplan stedelijke vergroening. Wij hebben ook wel een gemakkelijke samenwerking met de gemeenten want wij hebben er maar 6.

Noord-Brabant: Op sommige terreinen zijn wij als provincie niet primair verantwoordelijk en daar zoeken wij dan partners.

Gelderland: Wij zijn enthousiast begonnen met het programma biodiversiteit. Landbouw en biodiversiteit lukt wel maar op het gebied van wonen bijvoorbeeld ligt het complex. Zeker ook in relatie tot bezuinigingen. En verder concurreren het Programma Natuur (PN) en Programma Landelijk Gebied (NPLG) met ons wat betreft mankracht.

Limburg: In ons natuurbeleid hebben wij onderzocht hoe het staat met vermaatschappelijking. Dat heeft grote raakvlakken met natuurinclusief. Ook in het stedelijk gebied met bijvoorbeeld operatie steenbreek en de groene bermen. Er is sprake van versnippering. Er wordt nu gewerkt aan een nieuwe natuurvisie. Natuurinclusief is daarin ook één van de grote lijnen. Natuurinclusiviteit staat nog in de kinderschoenen. We moeten de regie nog pakken. Er moeten ook in het kader van PN en NPLG keuzes worden gemaakt op bestuurlijk niveau.

Overijssel: Er loopt wel heel veel, zoals in het kader van soortenmanagementplannen waar we gesprekken hebben met gemeenten. We willen windenergie en de bossenstrategie koppelen. Maar er is geen gecoördineerde aanpak voor natuurinclusiviteit. We wachten ook de verkiezingen af.

Zeeland: Het staat nog in de kinderschoenen bij ons. We zijn wel bezig met allerlei subsidieregelingen te bekijken om te zien hoe we natuurinclusiviteit daarin op kunnen nemen. In het kader van klimaatadaptatie lukt het goed om als provincie in de stedelijke gebieden betrokken te raken.

Noord-Holland: De versnippering is eigenlijk ook wel een goed teken. Dat betekent dat er op veel plekken iets gebeurt waardoor het breder wordt gedragen. We kunnen helpen met netwerken en faciliteren in plaats van denken dat we moeten sturen en het overzicht moeten hebben.

Limburg wijst in de chat de deelnemers nog op een internationale conferentie die op 20 oktober a.s. in Maastricht wordt gehouden en die ook online bijgewoond kan worden. Centraal daarin staat het thema natuur en economie. Hier de link voor meer informatie: <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/wle/events/event/5333/high-level-political-dissemination-event/>

Vraag uit de chat: is jouw provincie van plan om een formeel provinciaal programma Agenda Natuurinclusief op te starten?

Onderstaande reacties gaven deelnemers in de chat:

Is jouw provincie voornemens om een formeel provinciaal programma Agenda Natuurinclusief op te starten?	
Drenthe	Drenthe werkt ook aan een programma natuurinclusief
Zuid-Holland	Zuid-Holland werkt aan eigen Agenda Natuurinclusief - eerder genoemde eventweek levert daar ook input voor. Eerder zijn al werkateliers in gebieden georganiseerd
Limburg	Provincie Limburg werkt aan nieuw programma Natuur. 1 van de 3 sporen is spoor natuurinclusiviteit. Hoe dit verder wordt uitgewerkt is nog niet bekend
Overijssel	Wat ik weet vanuit Overijssel, is dat we verkennen hoe de provincie (in samenwerking met anderen) kan sturen op natuurinclusieve (door) ontwikkeling in de volgende coalitieperiode
Noord-Holland	Bepalend zal het nieuwe college zijn, maar ik voorzie nu niet een aparte agenda natuurinclusief voor NH, wel geïntegreerd in andere plannen, zoals NPLG uitwerking.
Zeeland	Vanuit Zeeland is het nog onduidelijk of hiervoor een apart programma komt of dat we het onderbrengen onder bestaande programma's
Gelderland	Gelderland nog geen concreet plan, wel gaat het team biodiv buiten NNN brainstormen hoe dit thema overend kan blijven naast NNN en N2000
Utrecht	Wij (Utrecht) hebben programma biodiversiteit in de gebouwde omgeving waaronder natuurinclusief ontwikkelen, met convenant duurzaam bouwen en we werken aan natuurinclusieve landbouw. Er zijn wel prille ideeën daar een paraplu van de agenda natuurinclusief boven te hangen om ook echt goed de voortgang per domein uit de landelijke agenda te kunnen monitoren/dat terug te kunnen koppelen. Maar echt nog in de kinderschoenen, en ook echt wel afhankelijk van al dan niet koppelen van middelen aan de landelijke AN. Want voor nu aan max van inzet, capaciteit en middelen.

Ad 6) Over welke thema's of onderwerpen willen jullie verder met elkaar uitwisselen in vervolgbijeenkomsten?

Vraag: welke thema's of onderwerpen willen we als eerste verder samen verkennen (die we als Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid kunnen oppakken)?

Uit de Mentimeter-vraag kwamen de volgende antwoorden:

voortvloeiende actielijnen. De ambitie is om op basis van wat er nu ligt te komen tot procesdoelstellingen voor 2030 met daar waar mogelijk indicatoren. Provincies worden gevraagd mee te denken om te komen tot die doelstellingen. Jullie worden uitgenodigd om je ervaringen en kennis hieromtrent te delen door te mailen naar crodenburg@ipo.nl. Het IPO-bureau verzamelt deze en zal deze inbrengen in de gesprekken met LNV die in oktober nog gepland gaan worden. Mogelijk dat er in oktober nog een aparte denksessie tussen LNV en provincies zal worden gepland om hier verder op in te zoomen.

Ad 8) Afsluiting

Eddy sluit af door de sprekers en deelnemers hartelijk te danken. Het kernteam van het Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid stuurt naast het verslag van deze bijeenkomst ook een online vragenlijst op over mogelijke onderwerpen voor vervolgbijeenkomsten.

Vragenlijst over vervolg

Op basis van de analyse van de eerste inventarisatie tijdens de bijeenkomst heeft het Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid een [vragenlijst](#) gemaakt over mogelijke onderwerpen voor vervolg. Graag horen we **uiterlijk 7 oktober 2022** welke onderwerpen jullie het meest interessant vinden en of jullie nog onderwerpen missen. Alvast hartelijk dank voor het invullen!